

EDGAR ALLAN POE:

ZLATÝ CHROBÁK

Pred mnohými rokmi soznámil som sa s istým pánom Viliamom Legrandom. Pochádzal zo starej francúzskej rodiny a bol kedysi boháčom, avšak v dôsledku rozličných nehod ostal chudobným. Ale ani tak medzi svojimi známymi nestratil na vážnosti, ani nebol opovrhovaný. Opustil svoje rodné mesto New Orleáns a usadil sa na Sullivanovom ostrove blízko Charlestonu v južnej Karoline.

Tento ostrov je jedným z najzvláštnejších. Je to takmer iba piesočná naplavenina, asi tri míle dlhá. Do šírky nemá viac než pol míle. Od pevniny je tento ostrov oddelený takmer neviditeľnou zátokou, plnou rákosia a nánosu, zamŕzaným to sídlom bahniakov. Vegetácia, ako ľahko vysvitá z predošlého, je len nepatrná, i to ešte zakrpatelá.

O väčších stromoch nemožno ani hovoriť. Na západnom pobreží síce možno zazrieť tu a tam pichlavú palmu; tam, kde leží pevnosť Moultrie, sa pred zrakom objavuje niekoľko biednych drevených domčekov, ktoré v lete sú útočiskom pre tých, ktorí chcú na čas uniknúť prachu a horúcemu úpalu v Charlestone. Ináč, okrem tejto západnej časti a k moru obráteného tvrdého pobrežia, pokrytý je ostrov ľubovonnou myrtou, ktorá sa ako krovina vyskytuje na celom ostrove...

V najneprístupnejšej časti tejto myrtovej húštiny, neďaleko východného, odľahlejšieho pobrežia, vystaval si Legrand malú chatrč, ktorú v tú dobu obýval, keď som sa s ním bol náhodou soznámil. Z tejto známosti čoskoro vzniklo pravé priateľstvo, keďže môj priateľ v tejto samote vyjadroval čosi, čo mu zjednávalo úctu a vážnosť. Zistil som, že je to muž vzdelaný, obdarený neobyčajnými darmi ducha, ktorý mal jedine tú zvláštnosť, že bol troška mizantropom a neraz z najväčšej rozjarenosti sa ponoril náhle do melancholie. Mal mnoho kníh, ktorých sa však len zriedkakedy dotýkal. Jeho hlavnou záľubou bola strelba a lov rýb, inak rád sa prechádzal po brehu a medzi myrtovými kroviskami, aby vyhľadával šľabky alebo hmyz. Mal takú peknú a bohatú sbierku hmyzu, že by mu ju bol mohol hocikto závidieť. Na týchto potulkách sprevádzaval ho obyčajne starý černocho, menom Jupiter, ktorý dostal slobodu skoršie, než jeho rodina prišla do zajatia. Teraz však ani hrozbami ani sľubmi sa nedal donútiť, by sa stal zas voľným

a radšej ostával u svojho pána, ktorého nazýval »Massa Will« a ktorého všade sprevádzal. Pritom načim poznamenaf, že pravdepodobne príbuzní Legrandovi určili Jupitera na to, aby chránil a opatroval človeka, o ktorom kolovala domnienka, že »nemá všetkých pohromade«.

Na ostrove Sullivanovom len zriedkakedy býva tuhá zima a na jeseň je to neobyčajný úkaz, keď treba rozdúchať oheň. Uprostred mesiaca októbra 18.... nastal však na ostrove neobyčajne chladný, studený deň. Slnko sa práve chýlilo na západ, keď som sa predral hustou zeleňou, v ktorej stála chata môjho priateľa. Už niekoľko týždňov som ho nebol navštíviť, keďže som sa zdržoval najviac v Charlestone, celých 9 míl vzdialenom od ostrova. Keď som došiel k domku, zaklopal som ako obyčajne. Ale keď som nedostal nijakú odpoveď, vyhľadal som kľúč na mieste, kde — ako som vedel — musel visieť, i odomkol som si dvere a vstúpil. V kozube veselo horel oheň.. Bolo to čosi nového, ale nie nepríjemného. Rýchlo som sňal svrchník, sadol som si do leňošky vedľa práskajúceho chrastia a trpezlivo som očakával návrat svojho priateľa.

Bolo už po súmraku, keď sa objavil. Pozdravil ma čo najsrdečnejšie. Jupiter, uškŕňajúc sa na celé kolo, činil sa, aby nám upravil nejakého bahniaka na neskorú večeru. Čo sa Legranda týka — bol opäť vo vytržení, lebo inak to ani neviem nazvať. Našiel neznáme zviera; ba ešte viac: s pomocou Jupiterovou chytil šťastne chrobáka, ako sa domnie-

val, doteraz celkom neznámeho, o čom však až druhého rána sa mal presvedčiť.

— A prečo nie teraz večer? — spýtal som sa, trúc si ruky nad jasným ohňom a posielajúc všetkých chrobákov do pekla.

— Ach, keby som len bol vedel, že tu budete, — riekol Legrand, — ale je tomu už tak dávno, čo som vás ostatný raz videl, a ako som len mohol tušiť, že práve dnes večer ma počítate svojou návštevou? Na ceste domov stretol som poručíka G, ktorý je v posádke pevnosti, a tomu ako pravý blázon — no, povedzte, či nie som naozaj!? — som toho chrobáka požičal. Nuž, nemôžem vám teda teraz svoj nález ukázať. Avšak ostaňte cez noc u nás, na úsvite pošlem poň Jupitera. To je najpôvabnejšia časť stvorenia!

— Čo... úsvit rána?

— Ba ešte čo! Nie, chrobák. Má jagavú, zlatú farbu, skoro taký veľký ako krásny vlašský orech, na jednom konci chrbta má dve sťa jantar čierne škvrny, na druhom však tretiu, troška dlhšiu. Tykadlá sú...

— Čo sú, Massa Will, už som vám povedal, — prerušil Jupiter svojho pána. — Zlatý chrobák je to, všetko zlato, telo, krídla... samé zlato... Nikdy v živote som takého chrobáka nevidel.

— Nuž, dajme tomu, že je tomu tak. Jup, — odvetil Legrand, ktorý, ako sa mi videlo, stal sa troška vážnejším, než ako to vec vyžadovala, — to všetko však nemusí byť príčinou, aby si nechal večeru pripáliť! Farba — teraz sa obrátil zas kú mne —

je naskutku taká, že Jupiter môže mať pravdu. Naozaj nikdy som ešte nevidel jagavejší kovový lesk, než akým hrajú krídla tohto chrobáka. Ale zabúdam, že vy až zajtra budete môcť vysloviť o tom svoj úsudok. Dovtedy môžem vám podať iba akú-takú jeho podobu.

Tak hovoril, zatiaľ čo sadol si za stolík, na ktorom bol atrament a pero, ale nijaký papier. Hľadal ho v jednej zo zásuviek, ale nenašiel nič.

— Nevadí, — vyriekol napokon, — toto stačí!

A vyňal z vrečka niečo, čo som mohol nazvať papierom, i dal sa na ňom čosi perom kresliť. Počas jeho práce ostal som na svojom mieste pri ohni, keďže ma oziabalo. Keď bola kresba hotová, podal mi ju. Pozrel som sa na to, ale ak mám priznať pravdu, musím prezradiť, že z toho náčrtku, ktorý bol môj priateľ nakreslil, som nijako nez múdrel.

— Je to naozaj nejaký veľmi čudný chrobák, — riekol som, keď som bol kresbu po niekoľko minút pozoroval. — Čosi celkom nového pre mňa; v živote som doteraz nič podobného nevidel, vyjmúc lebky alebo umrlčej hlavy, ktorým sa vás chrobák podobá viac, než hocičomu, čo som doteraz mohol vidieť.

— Umrľcia hlava!? — opakoval Legrand. — Oh, áno, skutočne, na papieri je jej troška podobný. Oné dve horné čierne škvrny podobajú sa očiam, však? A oná dlhá dolu je ako ústa... a potom celok má oválnu podobu.

— Možno, — odpovedal som, — ale pochybujem,

Legrand, že ste veľkým umelcom. Ak sa mám o veci samotnej vyjadriť, treba nutne, aby som toho chrobáka videl na vlastné oči.

— Azda, — vyhrkol troška trpko, — ja som sa aspoň doteraz domnieval, že obstojne kreslím; pravda, mal by som vedieť kresliť, veď som mal dobrých učiteľov a lichotím si, že predsa len nie som celkom zadbenný...

— Ale, ale, milý priateľu, vy azda žartujete, — riekol som. — To je predsa vyslovená lebka, ba čo hovorím, to je pravý vzor lebky, ktorý vyhovuje všetkému a všetkému odpovedá, ako sa obyčajne tento anatomický druh predstavuje, a váš chrobák, ak má takúto podobu, akiste je najčudnejším chrobákom na celom svete. Oj, aká krásna a rozčuľujúca pôverčivosť sa dá tu hneď prímyslieť! Nepochybujem, že svojmu chrobáku dáte názov »scarabaeus caput hominis« (chrobák s ľudskou hlavou) alebo nejako podobne, veď v prírodopise je plno podobných názvov. Ale povedzte mi tiež, kde sú tie tykadlá, o ktorých ste sa zmienili.

— Tykadlá! — opakoval Legrand, ktorého, ako sa zdalo, zmocňoval sa stále väčší zápaľ. — Vy predsa musíte, na moju česť, tykadlá vidieť. Veď som ich tak zreteľne nakreslil, ako sa ukazujú na samotnom originále, a to dúfam postačuje.

— No, možno, že ste tak urobili, — priznával som, — avšak ja nič nevidím.

Súčasne s týmito slovami podal som mu bez hocijakej ďalšej poznámky papier, aby som ho presvedčil. Jednako nevedel som pochopiť ten

čudný obrat, ktorý teraz nastal. Jeho nálada bola mi celkom nevysvetliteľnou a čo sa kresby týka, týkadiel na nej vôbec nebolo vidieť. Iba toľko bolo možno tvrdiť so všetkou určitosťou, že celok sa podobal celkom umrlčej lebke, aké v knihách vidávame zobrazené, a to ako vajce vajcu. Legrand veľmi neochotne vzal papier a už ho chcel dokrčiť a vari hodiť do ohňa, keď tu pokukol na kresbu a ten pohľad ho zrejme upútal. V momente jeho obličaj zbrunátnel a hneď nato smrteľne zbledol. Niekoľko minút skúmavo prezeral kresbu, ani sa pritom nehýbajúc na stoličke. Náhle vstal, vzal svetlo so stola a posadil sa na námornú debnu, ktorá stála v najzadnejšom kúte miestnosti. Tu opäť sa pozeral na papier s pozornosťou naskutku úzkostlivou, pričom všemožne ho obracal. Nehovoril nič, a hoci sa jeho chovanie zdalo mi čudným, predsa som uznal za dobré zdržať sa všetkých poznámok, aby som ho ešte viac nerozmrzel. Napokon vyňal z vrečka svojho kabáta zápisník. Do tohto vložil záhadný onen kúsok papiera so všetkou obozretnosťou a potom všetko skryl do stola. Bolo zrejmé, že sa stal pokojnejším a že súčasne i jeho pôvodná živosť zmizla. Nebol už taký mrzutý, skôr bol ponorený v myšlienky. Čím viac sa skláňal súmrak, tým viac upadal v rojčivosť, a hoci som sa veľmi namáhal, aby som vtipným alebo žartovným rozprávaním ho rozveselil, predsa sa mi to akosi nedarilo. Zpočiatku pomýšľal som stráviť noc v chatrči, ako som to už predtým niekoľko ráz urobil, ale tiež som uznal za dobré rozlúčiť sa,

keďže som vedel, v akom strastnom stave sa nachádza. Nevyzýval ma, aby som ostal, ale keď som odchádzal, potriasol moju ruku viac než obyčajne bolo jeho zvykom...

Asi celý mesiac prešiel od onej udalosti (za celý čas som Legranda neuvidel), keď prišiel ku mne do Charlestonu Jupiter. Nikdy som nevidel milého tohto starca-murína tak smutného, i obával som sa, že môjho priateľa stretlo nejaké nešťastie.

— Nuž, Jup? — spýtal som sa. — Čo sa stalo? Ako sa vodi tvojmu pánovi?

— Ak mám hovoriť pravdu, massa, nebyť pánovi tak dobre, ako by môcť.

— Čože, tvoj pán je chorý? Naozaj ma znepokojuje, keď to počujem. Na čo sa sťažuje?

— Áno, to je to práve!... On nikdy sa na nič nesťažovať, ale... predsa byť skutočne chorý.

— Vážne chorý, Jupiter? A prečo si mi to hneď nepovedal? Leží v posteli?

— Nie, on neležať! Nevedieť on, kde ho topánka tlačí, chudák Massa Will... Ja ho naozaj ľutovať, ja byť celý nešťastný.

— Jupiter, nechápem veru smysel tvojich slov! Vráviš, že tvoj pán je nemocný. Nepovedal ti azda, čo mu chybí?

— Len, massa, nestrácať hlavu nad tým! Massa Will hovoriť, že mu celkom nič nechybovať, ... ale čo robiť? On tak na zem pozeráť a hlavu nechať visieť, potom zas ako sviečka rovno postaviť a byť ako hus biely. A potom neustále píť sifón...

— Pije, Jupiter?

— Píť sífón a ja vidieť na stole figúrky, čudné figúrky... Hovoríť vám, massa, nevedieť už ani, čo si myslieť... Veľmi treba pozor dávať na neho. Pár dní pred mne utieť, než vyjstí slnko a nepríst domov celý deň. Ja urezať si už aj poriadnu paliu, chceť dať mu veľa úderov, až prišiel... ja však taký blázon, že nemať na to ani odvahy... on vyzeráť veľmi biedne.

— Akože?... Čo?... Ach, áno! Máš pravdu, že tým úbežiakom nezaobchádzaš príliš prísne... Nebí ho predsa, Jup, on by to nezniesol. Ale nemohol by si mi prezradiť, čo asi podľa tvojho náhľadu zaviniťo túto jeho chorobu, či správnejšie rečeno túto zmenu v jeho chovaní? Prihodilo sa mu azda niečo neprijemného odvtedy, čo som ho nevidel?

— Nie, massa, odvtedy nič neprijemné prihodíť... bojím sa, že to bolo predtým..., práve deň, keď vy u nás byť.

— Čože! A čo tým myslíš?

— No, massa, ja myslieť chrobáka; teraz ho má.

— Čoho?

— Chrobáka... viem určite. Massa Will pohryzený na hlave od toho zlatého chrobáka.

— Prečo to myslíš, Jupiter?

— Pazúrov dosť a zubov tiež, massa; nevidieť ja nikdy takého čertovského chrobáka, čo strkať a hrýzť všetko, na čo príst. Massa Will ho za čerťva chytiť. ale musieť ho zas rýchlo pustiť, hovorn, veľmi rýchlo pustiť a v ten čas musieť ho pohryzť. Mne sa tiež chrobák nijako nepáčiť, preto

ho nechcief chytiť svojím prstom, ale chytiť ho na kúsok papieru, ktorý som našiel. Keď som ho nabral papierom a kúsok do kúsadiel strčil, bolo dobre.

— Naskutku myslíš, že by tvojho pána bol ten chrobák uhrýzol a že on z tej rany ochorel?

— Ja celkom nič nemyslieť, ja isto vedieť. Prečo on vždy toľko snívať o zlate, keď toho niet, že ho zlatý chrobák kúsať? Počuf ja už predtým o tých zlých chrobákoch.

— Ale ako vieš, že sníva o zlate?

— Ako to vedieť? Prečo on vždy hovoríť o tom zo spánku... tak ja to vedieť.

— Možno, Jup, máš pravdu. Akej však šťastnej náhode mám ďakovať za česť tvojej dnešnej návštevy?

— Čo vy hovoríť, massa?

— Máš azda niečo pre mňa od pána Legranda?

— Ja priniesť tento list, — riekol Jupiter a odovzdal mi list tohto obsahu:

Môj milý —

Prečo som vás už tak dlho nevidel? Dúfam, že nebudete taký, aby ste na mňa zanevreli, pretože som bol azda troška príkry, no nie, to nie je možné. Od Vašej poslednej návštevy mal som rozličné príčiny, aby som sa stal nepokojným. Mám Vám čosi povedať a neviem ani, ako to povedať, alebo, či to mám vôbec povedať. Nie je mi už po niekoľko dní dobre, a chudák starý Jup, sužuje ma svojou, pravda, dobre mienenou pozornosťou, že to

už kotva viem vydržať. Chcete tomu uveriť? ... Nedarmo našiel si silnú palicu, ktorou zamýšľal skrotiť ma, keďže som sa mu vyšmykol a celý deň som osamele, samotinký, na pevnine v horách strávil. Myslím, že mám čo ďakovať jedine svojmu ubohému vzhľadu, že ma potom Jup nevybil.

Tiež aj moja sbierka vzrástla odvtedy, čo sme sa nevideli.

Ak je Vám možné, prosím, prídte sem s Jupiterom. Prídte! Rád by som s Vami ešte toto večera hovoril o dôležitých veciach. Ubezpečujem Vás, že to, čo Vám hodlám oznámiť, je svrchovane dôležité.

Vždy Váš:

V i l i a m L e g r a n d .

V tóne tohto listu bolo niečo, čo ma ozaj znepokojovalo. Ani zvyčajný sloh Legrandov som v tomto liste nepoznával. Aké myšlienky ho asi ovládaly? Aký nový vrtoch ho asi prenasledoval? Čo to mal bolo za dôležité rokovanie, ktoré chcel mať so mnou? Čo mi o ňom Jupiter prezradil, neveštilo nič dobrého. Obával som sa, že by dokonca nepreštajné doliehanie nehôd mohlo ho pripraviť aj o posledný zvyšok rozumu. Odhodlal som sa teda okamžite ísť s milým murínom.

Keď sme došli k brehu, na dne člunku, do ktorého sme mali vstúpiť, uzrel som kosu a tri rýle; všetky tieto nástroje zdaly sa byť celkom nové.

- Čo to má znamenať, Jup? — spýtal som sa.
- Kosa a rýľ jemu, massa.
- Dobre, ale prečo sú tu?

— Tú kosu a rýle kúpiť ja v meste pre Massa Will a musieť dať čertovský veľa peňazí.

— Ale povedzte mi už raz, čo je to za tajomná vec, čo chce tvoj pán s tou kosou a rýľmi podniknúť?

— To oveľa viac, než ja vedieť, a mňa parom vziať, keď on sám vedieť, čo myslieť. Ale všetko pochádzať od chrobáka.

Vidiac, že sa od Jupitera celkom nič nedozviem, a že vôbec na nič iného nemyslí, než na chrobáka, vstúpil som do člňa a odrazil od brehu. Čoskoro sme došli do malého zálivu južne od pevnosti Moultrie, odkiaľ museli sme ešte dve míle kráčať, aby sme došli k chate. Legrand očakával nás netrpezlivo. Vrelo uchopil moju ruku, súc rozčúlený, čo ma znepokojilo a ma tiež utvrdilo v mojej predtuche. Bol smrteľne bledý, pričom však v jeho zapadlých očiach žiaril akýsi neprirodzený, divý oheň. Keď sme vymenili svoje pozdravy a ja som sa spýtal po jeho zdraví, opýtal som sa ho tiež, keďže mi nič iného nenapadlo, či už dostal chrobáka od poručíka G—.

— Ach, áno, — odvetil. — Dostal som ho už na druhý deň. Nič ma neodlúči od toho chrobáka. Poznáte, že Jupiter povedal o chrobákovi úplnú pravdu!

— V akom smere? — spýtal som sa prekvapený.

— V takom, že chrobák je skutočne z o z l a t a.
— povedal s úplnou vážnosťou, takže nebol som schopný odpovedať mu, a bolo mi pritom nevýslovne úzko.

— Tento chrobák zaistí moje šťastie, — pokračoval Legrand s víťazným úsmevom. — Áno, tento chrobák získa mi opäť majetok mojej rodiny. Môže tu teda niekto čudovať, že si ho natoľko vážim? Len čo bohyňa Štastena uznala za dobré obdariť ma ním, nepotrebujem, než vhodne ho použiť. Ak to urobím, získam všetko zlato, na ktoré poukazuje! Jupiter prinies mi toho chrobáka!

Ako? Chrobáka, massa? Nemal by som ísť po toho hnusného chrobáka, vy sám musíte ísť, keď ho chcete mať, — riekol Jupiter, načo Legrand vstal a dôstojne priniesol chrobáka, ktorého vyňal zo sklenej schránky. Bol to znamenitý exemplár chrobáka, ba čo viac, tento chrobák nebol vtedy ani jednému prírodospytcovi známy a preto mal i vysokú vedeckú cenu. Na konci chrbta mal dve okrúhle čierne škvrny, po kraji tiež jednu, ale dlhšiu. Krovky mal neobyčajné tvrdé a lesklé, vyzerajúce sta zlato. Váha chrobáka bola značná a keď som uvažoval, veru som nemohol Jupitera karhať pre jeho náhľad, jednako som si však nevedel vysvetliť, ako mohol Legrand sdielať s ním túto myšlienku.

— Poslal som po vás, — riekol Legrand chvastavým tónom, keď som si chrobáka prezrel, — poslal som po vás, aby ste mi poradili a naznačili, ako by som mal pokračovať, aby som poslúchol pokyn osudu ohľadne chrobáka.

— Dobrý môj Legrand, — prerušil som ho. — vám nič je dobre, a preto ľošie by ste urobili, keby ste sa trošku šanovali. Choďte a ľahnite si

do postele. Ostanem u vás niekoľko dní, kým sa váš stavlepší. Vyzeráte, ako by ste mali horúčku a...

— Siahnite mi na tepnu, — zvolal. A keď som tak urobil, zistil som naozaj známky horúčky.

— Avšak vy môžete byť chorľavý a predsa nemusíte mať horúčku. Dovoľte len, aby som vám niečo predpísal. Predovšetkým choďte si ľahnúť, potom...

— Mýlite sa, — prerušil ma, — mne je tak dobre, ba lepšie, než by som myslel pri takom rozčúlení, akým trpím. Keby ste to so mnou dobre mysleli, zbavili by ste ma toho rozčúlenia.

— A ako je to možno?

— Veľmi ľahko. Jupiter a ja hodláme podniknúť malý výlet do hôr na pevnine, a tu budeme potrebovať muža, na ktorého by sme sa mohli spoľahnúť. Vy ste jediný, ktorému môžeme úplne dôverovať. Či už potom dosiahneme svojho cieľa, alebo nie, predsa navždy zmizne rozčúlenie, ktoré teraz na mne pozorujete.

— Nakolko môžem, urobím vám vždy po vôli, — odpovedal som. — Chcete však tým naozaj povedať, že ten prekliaty chrobák je naozaj v nejakom spojení s vaším výletom do hôr?

— Áno!

— Potom, Legrand, nemôžem byť v tak absolútne bláznivej hre zúčastnený.

— Je mi ľúto, veľmi ľúto, lebo potom by sme sa museli o to pokúsiť sami.

— Pokúsiť sa o to sami! — zvolal som. — Vari

1 180 25
901

911
160/1467
67

ste len nestratili rozum? Počkajte! Na ako dlho ste si rozvrhli svoju neprítomnosť?

— Pravdepodobne na celú noc. Vyjdeme hneď teraz a vrátíme sa rozhodne za východú slnka.

— A sľúbite mi svojim čestným slovom, že až ma vrátite domov a ak dopadne vaša vec s chrobákom na úplnú spokojnosť vašich vrtochov, budete ma držať mojej lekárskej rady.

— Ano, sľubujem... Teraz však, aby sme nevrhali zbytočne časom, poďme!

S ťažkým srdcom som odprevádzal svojho priateľa. Blížilo sa asi k štvrtej hodine, keď sme sa pohli — Legrand, Jupiter, pes a ja. Jupiter niesol kôsu a tri rýle, ktoré predmety sám si vzal do opaterky, avšak, ako sa mi videlo, viac z obavy, aby si nimi jeho pán azda neublížil, než z nejakej horlivosti a ochoty. Inak choval sa veľmi zachmúrené, neprestajne mrmlúc nesrozumiteľné slová, z ktorých najviac sa ozývalo: »Prekliaty chrobák!« Mne pripadla úloha niesť nočnú lampu, zatiaľ čo Legrand sa bavil s chrobákom, ktorého napokon nakončil uviazaného na nitke. Pritom napadlo mi, že po spôsobe čarodejníka točil niťou s chrobákom raz tak, raz zas onak, a to robil po celej ceste. Napokon, keď som spoznal tento posledný dôkaz choromyselnosti svojho priateľa, sotva som sa zdržal slz.

Predbežne pokladal som za najprospešnejšie, aby som ho pre tento okamih nechal robiť, čo chce, a až v prípade potreby siahnuť po účinnejších prostriedkoch, keby už inej pomoci nebolo.

Zatiaľ pokúšal som sa, hoci márne, vypátrať účel tej výpravy. Keď už podarilo sa mu primäť ma k účasti, nechcel nijako o zdanlivo menej dôležitých veciach hovoriť, a hoci som na ňom čo najviac otázkami vyzvedal, nebolo možno dozvedieť sa od neho viac, než slovko »uvidíme«.

Na lodke sme sa doplavili na hornú časť ostrova za zálivom, a keď sme vystúpili na vysoký breh pevniny, šli sme smerom severozápadným, kráčajúc krajinou neobyčajne divokou a pustou, kde nebolo možno vidieť ani najmenšie známky, že by sem bola kedý ľudská noha vkročila. Legrand kráčal vpredu veľmi odhodlane, len zavše sa na okamih zastavujúc, aby — ako sa zdalo — vyskúmal určité znamenia, ktoré len jemu samému boly známe a ktoré sa zdaly byť už staré.

Tak kráčali sme takmer celé dve hodiny, a chýlilo sa už k západu slnka, keď sme došli do krajiny, ktorá vyzerala ešte smutnejšia, než tá, ktorou sme boli prešli. Bola to akási planina, dosť vrškovitá a vysoká, ba zdalo sa, že nemožno ani dosiahnuť jej vrcholu. Od úpätia až po vrchol bola pokrytá lesom; objavovaly sa tiež mohutné skaliská, ktoré boly ako by len tak náhodile roztrúsené. Jednotlivé balvany v nejednom prípade len preto nespady dolu do údolia, pod nimi ležiacimi, lebo ich zadržaly stromy. Hlboké priepasti, ktoré sa zrakom pozorovateľa ukazovaly v rozličných smeroch dodávaly krajine ešte prísnejšieho a vznešenejšieho vzhľadu. Obyčajná rovina, akou sme sa napokon poberali, bola husto zarastená ostružinami

a nízkyimi krovískami, a čoskoro potom sme zazreli, že bez kopy by sme sa ani neboli zaobišli.

Na pánov rozkaz ujal sa Jupiter bez reptania nudy razíť nám krátku cestu až k upätiu ne-
mierne vysokého stromu tulipníku. Tento strom
stál náhorne s ôsmimi, či desiatimi dubmi na rovnej
ploche a vynikal medzi nimi ako i medzi všetkými
ostatnými stromami, ktoré som vo svojom živote
bol videl, svojou impozantnou krásou tvaru aj
vzrastu, ako aj listím, najmä však ohromnou roz-
lohou vetiev a vôbec majestátnym vzhľadom. Keď
sme došli k tomuto stromu, Legrand sa obrátil
s otázkou k Jupiterovi, či by sa odvážil naň vy-
kričať. Starý dobráčisko ani neodpovedal na
takúto otázku, lebo sa mu zdala byť príliš čudác-
kou. Napokon pristúpil tesne až ku kolosálnemu
stromu, pomaly ho objal a dôkladne poprezeral.
Keď sa to stalo, vyhrkol:

Áno, Massa, Jupiter vyliezť na každý strom,
ktorý môže vidieť vo svojom živote.

‘Teda hľad’, aby si čo možno najskoršie bol
hore, lebo o chvíľu bude taká tma, že by sme pri
svojej práci nevideli.

— Ako vysoko musieť Jupiter vyliezť, massa?
spytoval sa černochoch.

— Vylez najprv po hlavnom kmeni, potom ti
poviem, ako ďaleko máš pokračovať... a počkaj...
vzmi so sebou chrobáka!

— Chrobáka, Massa Will?! Zlatého chrobáka?!
vykrikol černochoch naľakane a ustúpil nazad. —

Prečo musieť tiež chrobáka hore na strom? To radšej chcieť byť preklínaný, než by som to urobil.

— Keď sa teda bojíš, Jupiter, ty veľký, silný černochoch, chytiť rukou mŕtvého chrobáčka, tak môžeš ho tam vyniesť na tejto nitke. Ak sa budeš zdráhať vziať tým alebo oným spôsobom chrobáka hore, hľaď, potom neostane mi nič iného, než touto lopatou ti rozraziť lebku!

— Čo zas Massa mať? — vyhrkol Jupiter, keď sa zrejme hanbil, že nechcel poslúchnuť rozkaz svojho pána. — Massa vŕdva chcieť len trestať a sužovať starého černochocha. Báť sa chrobáka. Má sa Jupiter starať o chrobáka?

A s týmito slovami chudák černochoch opatrne uchytil najkrajnejší koniec nite a pripravoval sa vyliezť na strom, pričom starostlivo dbal, aby zlatý chrobák bol vzdialený od jeho tela, nakoľko možno najviac.

Ak je tulipník, liliodendron tulipiferum, najkrajší z amerických stromov, ešte mladý, máva neobyčajný hladký kmeň a vyrastá často veľmi vysoko skôr, než vrazia bočné vetve; keď je však starší, býva jeho kôra nerovná a ponukaná. V staršom veku objaviu sa potom mnohé vetve. V našom prípade bolo vystúpenie na strom zdanlivo ťažšie, než tomu bolo v skutočnosti. Objímajúc kolenami aj ramenami nakoľko možno naipevnejšie kolosálny valec kmeňa a rukami sa pritom zachycujúc o vyčnievajúce konáre, dostal sa Jupiter, hoci medzitým niekoľko ráz sklzol aj nazad, k vidličnatej rázsoche, i zdalo sa, že hlavná časť diela

je splnená. A v skutočnosti nebola černochova práca ničím nadľudským, hoci sa vznášal už asi šesťdesiat, či sedemdesiat stôp nad zemou.

— Ktorým smerom sa ja teraz dať, Massa Will?
— spýtal sa.

— Ostaň na najväčšej vetve... na vetve, ktorá tuto vyčnieva, a potom len s chuťou hore, — riekol Legrand. Černoch poslúchol hneď, a ako sa zdalo, výstup vyžadoval iba nepatrnú námahu, lebo stále vystupoval vyššie a vyššie, až napokon nebolo už vidieť ani jeho skrútenú postavu, keď sa predieral medzi lístím, ktoré ho so všetkých strán obklopovalo. Po malej chvíľke však bolo čuť jeho hlas, ako by tajomný, vzdialený zvuk, ozývajúci sa sťa ozvena:

— Ako ďaleko vysoko musieť ešte ísť?

— Ako si už vysoko? — spytoval sa Legrand.

— Hodne vysoko, hodne, — odpovedal mu černoch. — Môcť vidieť nebo s vrcholu stromu.

— Nestaraj sa o nebo a radšej počúvaj, čo ti poviem. Pozri sa po kmeni dolu a spočítaj vetve, ktoré na tejto strane vidíš. Mnoho si už vetve preliezol?

— Jednu... dve, tri... štyri... päť veľké vetve, Massa, na tejto strane.

— Teda vylez ešte o jednu vetvu vyššie.

Po niekoľkých chvíľach začuli sme zas hlas, ktorý teraz oznamoval, že dosiahla sa siedma vetva.

— A teraz, Jup, — kričal Legrand, zrejme silne rozčúlený, — musíš po tom konári tak ďaleko liezť,

ako len ďaleko je vobec možno. A len čo niečo zvláštneho uvidíš, daj mi to vedieť!

Keby som mohol dovtedy len čiastočne pochybovať o pochybení svojho priateľa, teda týmito slovami ma pripravil aj o zvyšok mojej viery v jeho zdravý rozum. Teraz neostávalo mi iné, než aby som ho pokladal za zbaveného smyslov, a už som sa starostlivo spytoval seba samého, ako by ho bolo možno dostať nazad domov. Keď som takto uvažoval, akým spôsobom by sa to dalo uskutočniť, zaznel zas Jupiterov hlas:

— Ja sa veľmi báť na tomto konári ďalej sa šúchať... byť skoro mŕtvy.

— Vravíš skutočne, že konár je m ŕ t v y, Jupiter? — zvolal chvejúcim sa hlasom Legrand.

— Áno, Massa, byť mŕtvy ako nalomené žihadlo, ktoré nemôže viac rásť... nič ďalej pri živote.

— Pre Boha, čo mám robiť? — spytoval sa Legrand zrejme vo veľkých rozpakoch.

— Čo ďalej robiť? — opakoval som po ňom, chopiac sa tejto príležitosti, aby som mu rozumným slovom dohováral. — Ísť domov a ľahnúť do postele, to musíte! Podťe ako rozumný muž, akým predsa ste. Bude už neskoro a potom pamätáte akiste na svoj sľub.

— Jupiter, počuješ ma? — vykrikol Legrand namiesto toho, aby mi odpovedal.

— Áno, Massa Will, ja vás čuť celkom zreteľne.

— Preskúmaj dôkladne svojím nožíkom drevo a presvedč sa, či naozaj je shnité.

— Drevo shnité, Massa, to veľmi isté, — odpo-

vedal černochoch po niekoľkých okamihoch. — ale nie tak shnité, ako by malo... Ja môcť sám ešte troška pošúchnuť sa po konári, to isté.

— Sám? Čo tým chceš vravieť?

— Aj, ja myslieť chrobáka. Myslieť milého, drahého chrobáka. Myslieť, keby práve chcieť ho nechať dolu padnúť... a potom vetva sa nelámať pod černochochom, ako je Jup samotný.

— Ach, ty prekliaty šibal! — skríkol Legrand, hodlajúc zdanlivo si uľaviť. — Čo tým myslíš, že takéto sprostosti táraš? Ak pustiš chrobáka dolu, vykrútím ti krk. Hľaď, Jup, počúvaš ma?

— Áno, Massa, nepotrebovať tak kričať na starého Jupa!

— Tak teda počúvaj! Ak chceš sa pošuchnúť po konári tak ďaleko, pokiaľ myslíš, že ta udrží, a ak nechceš pustiť chrobáka dolu, tak dostaneš, až prídeš dolu, za odmenu strieborný dolár.

— Chcieť tak, Massa, chcieť poslúchať. — odpovedal černochoch hneď, súc už takmer na konci konára. — Musím až na koniec.

— Až na koniec — zvolal Legrand vífazne, — hovoríš naozaj, že si už na konci konára?

— Čoskoro byť celkom... celkom na konci, Massa... o-o-o-oh! Nebesá! Pre celý svet! Čo to tu byť na strome?

— Výborne, — zvolal Legrand, plný radosti, — čo je to?

— Nič, než lebka, Massa... Nejaký človek byť nechať hlavu na strome a havrany všetko mäso odzobať.

— Lebka, hovoríš, že je to!? Výborne, výborne! Ako je pripevnená ku konáru? Čo ju tam udržuje?

— Hneď sa pozrieť. To byť celkom čudné, neuveriteľné ozaj, tu byť veľký klinec v lebke a ten držať lebku a ísť až do konára.

— Nuž, dobre, Jup, rob teraz, čo ti poviem... Čuješ?

— Áno, Massa!

— Tak teda pozor! Vyhľadaj ľavé oko lebky.

— Hm, oho... Dobre. Ale, Massa, tu nebyť už nijaké oko.

— Sprepadená tvoja hlúposť! Rozoznaš svoju pravú ruku od ľavej?

— Áno, Jupiter to vedieť... vedieť všetko. Moja ľavá ruka byť tá, ... ktorá štiepať drevo.

— Celkom správne, ty si ľavičiak. A tvoje ľavé oko je na tej istej strane, kde máš ľavú ruku. Teraz azda nájdeš, ako myslím, ľavé oko lebky alebo aspoň miesto, kde ono bývalo. Našiel si?

Tu nastala veľká pomlčka. Napokon sa černocho opýtal: — Je ľavé oko na tej strane, kde je tiež ľavá ruka lebky...? Jupiter sa pýtať, pretože lebka nemať ani kúsok ruky. Ale to už nevadí nič. Mám už ľavé oko... tu ľavé oko. Čo s ním má Jupiter robiť?

— Nechaj chrobáka tým okom tak ďaleko padať, ako ďaleko dosiahne niť. Buď však veľmi opatrný a nepúšťaj niť z ruky!

— Ja všetko urobím, Massa Will. Veľmi ľahká vec prestrčiť chrobáka dierou.

Počas tohto rozhovoru nebolo možné Jupitera

ani zazrieť. Teraz sa však objavil chrobák na konci nite, lesknúc sa ako malá guľka z rýdzeho zlata, ožiarená poslednými lúčami zapadajúceho slnka. Chrobák visel vo vzduchu celkom voľne a bol by sletel práve k našim nohám, keby ho nebola niť zadržovala. Náhle schytil Legrand kosu a opísal ním práve pod chrobákom kruh a vysekal tu okrúhly priestor, o priemere troch, či štyroch lakťov. Keď s tým bol hotový, rozkázal Jupiterovi, aby hneď spustil chrobáka a sám sliezol so stromu.

S veľkou pozornosťou práve na mieste, kde padol chrobák, zarazil môj priateľ do zeme kolík, na ktorý naviazal niťovú pásku, vytiahnutú z vrečka. Koniec tkaničky upevniac na kmeň stromu, ktorý bol najbližšie ku kolíku, rozviňoval ju, až dosiahla zas ku kolíku. Tu potom rozvíjal tkaničku ďalej vo smere, označenom medzi obidvomi bodmi, totiž stromom a kolíkom, a to asi na päťdesiat stôp ďaleko, pričom Jupiter vysekával v ceste sa nachádzajúce ostružiny. Na tomto mieste, ktoré takto dosiahol, zarazil Legrand druhý kolík a tým, ako by okolo stredu opísal zas kruh o priemere asi štyroch stôp. Nato vezmúc do rúk rýľ, dal Legrand jeden aj mne a jeden Jupiterovi s prosbou, aby sme, nakoľko len možno, rýchlo ryli.

Ak mám priznať pravdu, nikdy mi takáto zábava nespôsobovala nejaké zvláštne potešenie, ale v tejto chvíli bola mi oveľa menej vítaná, než hoci-kedy predtým. Rýchlo sa blížila noc, a nehľadiac ani na to, bol som stálym pohybom, ktorý som až dovtedy robil, veľmi unavený. Nevidel som však

iného východiska a pritom som sa obával, že by som svojím odporom mohol ešte viac rozrušiť duševný pokoj svojho priateľa. Keby som sa bol mohol spoľahnúť na Jupitera, nebol by som ani na chvíľku váhal svojho priateľa hoci aj násilím dostať domov, alebo sa aspoň pokúsiť o to. Ale znal som starého černocho príliš dobre, než aby som si bol pripúšťal nádej, že by mi prispel svojou pomocou, keby som ho žiadal, aby spútal svojho pána. Nepochyboval som ani na chvíľku, že jeho pán, ako toľkí južní obyvatelia, sníval o zakopanom poklade, pričom jeho fantastická idea bola podporovaná aj nájdením chrobáka, vari aj tvrdošijným tvrdením Jupiterovým. Človek blížiaci sa už k šialenstvu — tak som uvažoval — môže byť takýmito myšlienkami ešte viac pomätený, najmä vtedy, ak sú súhlasné so zamilovanými jeho predošlými ideami, a potom napadly mi slová úbožiaka, podľa ktorých znamenal chrobák »nesmierne bohatstvo«. Hneval som sa teda a zdráhal dosť, ale napokon rozhodol som sa z núdze urobiť čnostný skutok — zo všetkých síl kopať a rojkovi čím skoršie dokázať, aké klamné sú všetky také jeho nádeje.

Zapálili sme lampy a všetci sme sa dali do práce s takou horlivosťou, že by veru bola zasluhovala rozumnejší účel. Ožiarení svetlom lúčov, ktoré osvetľovalo naše nariadenie, nemohol som odolať myšlienke, akú asi malebnú skupinu tvoríme a akou čudnou a podozrivou by musela naša práca pripadnúť človekovi, ktorý by sa bol náhodou k nám priblížil.

Po celé dve hodiny sme neprestajne kopali. Hovorili sme len veľmi málo, a čo nám pri práci najviac vadilo, bol štekot psa, ktorého bol Legrand vzal so sebou. Zrazu však štekot psa natoľko zosilnel a bol taký neprestajný, že sme sa začali obávať, aby azda neupozornil niekoho na nás. Najviac sa toho obával Legrand. Čo sa mňa týka, bol by som býval každému prerušeniu našej práce poďačný, keďže by mi bolo azda pomohlo dopraviť priateľa domov. Napokon podarilo sa však Jupiterovi brechajúcu beštiu prinútiť na mlčanie, keď odhodlane bol vystúpil z vykopanej jamy a papuľu psa sviazal šatkou, načo s hlučným smiechom sa zas vrátil k predošlej svojej práci.

Keď vyššie spomenutá doba uplynula, dostali sme sa do hĺbky päť stôp, ale jednako len sa neobjavovala ani najmenšia stopa po nejakom poklade. Nastala všeobecná prestávka a už som začínal mať nádej, že prišiel koniec celej tejto komédie. Legrand však, hoci zrejme nijako neprekvapený neúspechom, prešiel si rukou po čele a začal znovu.

Vykopali sme už celý kruh, ktorého priemer činil štyri stopy, ba ešte sme sa pustili troška i za hranice tohto, a kopali sme ešte dve stopy do hĺbky. Ale ani teraz sa nechcelo nič objaviť. Napokon zlatokop, s ktorým som cítil úprimnú sústrasť, vyliezol z jamy. V každom jeho oku bolo možné čítať najtrpkejšie sklamanie. Predbežne zdržal som sa všetkých poznámok. Jupiter na pokyn svojho pána začal sbierať všetko náčinie. Keď skončil to,

opäť pustil psa na slobodu. I pripravovali sme sa v najhlbšom tichu pustiť sa na cestu domov.

Urobili sme asi dvanásť krokov, keď tu Legrand, hlasite preklínajúc, priskočil k Jupiterovi a zdrapil ho za golier. Černochoch, otvárajúc oči aj ústa dokorán, pustil rýle na zem a sám klesol na kolenná.

— Ty arcilotor! — kričal Legrand, vyrážajúc jednotlivé slabiky sipavým hlasom cez zaťaté zuby. — Ty zradný, prekliaty darebák! Hovor, vravím ti! Odpovedz mi hneď a bez otáľania: ktoré je tvoje ľavé oko?!

— O dobrý môj Massa Will, to nebyť moje ľavé oko? — kričal prestrašený Jupiter, kladúc si súčasne svoju ruku na pravé oko, kde ju so zúfalou tvrdošijnosťou nechal ležať, ako by sa obával, že jeho pánovi by mohlo napadnúť vylúpnuť mu ho palcom.

— Tušil som to! Vedel som to! Hore sa! Nazad! — volal Legrand a začal akýsi bláznivý tanec radosti.

— Podťe, musíme ešte nazad! — riekol potom môj dobrý priateľ. — Hra ešte nie je stratená!

A obrátil sa nazad k tulipníku.

— Jupiter, — riekol, keď sme prišli zas ku stro-
mu, — pristúp sem. Ako bola lebka pribitá ku ko-
náru, obličajom od vetve alebo k vetvi?

— Obličajom von, Massa, a havrani môcť dobre ísť k očiam, nemať pritom nijaké prekážky.

— Nechal si prepadnúť chrobáka týmto alebo druhým okom? — spýtal sa a pritom ukázal Legrand na obidve oči Jupiterove zvlášť.

— Tu bolo to oko, Massa, ľavé oko, celkom ako rozkázal Massa, — vravel Jup a pritom ukázal na pravé oko.

— To stačí! Musíme sa pokusiť o to znovu.

A tu môj priateľ, v ktorého blúznení som pozoroval alebo aspoň domnieval som sa pozorovať akúsi metodickosť, odstránil kolík, označujúci bod, kde sa bol chrobák dotkol zeme a vopchal ho asi o tri palce západnejšie do pôdy. Potom ihneď pripevnil tkaníčkou najbližší bod kmeňa ku kolíku, ako už bol predtým urobil, a kráčal s ňou v priamej čiare päťdesiat stôp ďaleko dopredu, až došiel k miestu, ktoré bolo vzdialené len niekoľko lakťov od oného, kde sme predtým boli kopali.

Ihneď opísal okolo nového bodu kruh, ktorý bol troška väčší, než predošlý, a na tom mieste zas sme začali zo všetkých síl noriť svoje rýle do zeme.

Bol som hrozne unavený, avšak pod dojmom akéhosi čudného a nevysvetliteľného vplyvu nemal som odvahy odstúpiť od tejto práce. Ako som došiel k tomuto náhľadu i zmene myšlienok, nevedel som si vysvetliť. Ba čo viac, nevysvetliteľnou mierou začala ma vec zaujímať, dokonca zmocnila sa ma horlivosť, ktorá bola mi celkom neznámeho pôvodu. Azda vo výstrednom počínaní Legrandovom sa skrývalo čosi, čo malo na mňa taký vplyv; azda imponovala mi jeho odhodlanosť alebo jeho rozmyslenosť a vypočítavosť. Bez odporu a neľubosti som kopal potom a čudoval som sa sebe samému, s akým istým očakávaním som to robil a pocitom troška smelým, že už je nablízku ten vytúžený po-

klad, ktorý priateľa toľko natrápil a — ako som sa obával — azda aj o rozum pripravil. Keď som sa práve zaoberal takýmito myšlienkami a ubehlo už medzitým pri novej práci asi poldruhej hodiny, znovu nás vyrušil veľmi hlučný štekot nášho psa. Jeho predošlý nepokoj bol zrejším len výsledkom jeho nevrlej a svojvoľnej nálady, zatiaľ čo terajšie jeho brechanie malo v sebe akýsi strach. Keď potom Jupiter opäť sa pokúšal zvieratu hlavu sviazať, začal sa tomu pes zúfalo brániť, a nijako to nechtiac pripustiť, skočil do jamy, ktorú sme boli vykopali, i začal na jej dne usilovne hrabať. A už po niekoľkých sekundách podarilo sa mu odhaliť kopu ľudských kostier, zvyšujúcich pravdepodobne z dvoch úplných, medzi ktorými sa nachádzaly rozličné kovové gombíky, ako aj predmet, ktorý sa podobal spráchnivelej vlne. Keď sme potom svoje rýle ešte hlbšie zapichli do zeme, počuli sme zachrastenie veľkého španielskeho noža a hneď nato objavily sa pred našimi zrakmi tri či štyri kusy zlatých a strieborných mincí.

Pri pohľade na tieto zachvátila Jupitera ťažko krotiteľná radosť; naproti tomu v tvári jeho pána odzrkadľovala sa neľúbosť a neuspokojenosť. Bez meškania povzbudzoval nás pokračovať v práci. Len čo vyslovil tieto svoje slová, potkol som sa a padal dolu, lebo špička mojej čižmy ostala trčať v mohutnom, napolo ešte v zemi ležiacom železnom kruhu.

Tu pustili sme sa do práce s dvojnásobným úsilím a veru nepamätám z celého svojho života na

nijaký okamih, ktorý by bol býval tak rozčuľujúci, ako práve tých desať minút, ktoré teraz nasledovali. Za ten čas podarilo sa nám vytiahnuť podlhovastú drevenú truhlu, ktorá — ako bolo možno usúdiť z jej zachovalosti a neobyčajnej tvrdosti — podľahla už procesu, pri ktorom sa premenila v kameň. Pôsobil pritom dvojchlorid ortuťnatý. Truhla bola tri a pol stopy dlhá, tri stopy široká a dve a pol stopy hlboká. So všetkých strán prepínaly ju pásy z kuiného železa, ktoré sa podobaly takmer mreži. Po každej strany truhly neďaleko pod vrchnou časťou nachádzaly sa železné kruhy, — bolo ich šesť, — za ktoré bolo ju možno niesť. Nášmu spojenému úsiliu a napätiu všetkých síl podarilo sa ju z doterajšieho miesta trochu vyzdvihnúť, ale len troška. Čoskoro sme prišli na to, že touto farchou je takmer celkom nemožné väčšmi pohnúť. Našťastie veľa, ako sme po dokonalom preskúmaní zistili, bolo pripevnené iba dvomi klincami. Vytiahli sme ich, celí sa trasúci od zvedavosti a úzkosti, a potom sme veľa odstránili. V zápätí nato zajaľal sa pred našimi očami poklad nesmiernej ceny. Keď lúče svetla lúčov prenikly do hĺbky, blýskalo sa pred nami množstvo zlata a striebra až naše oči tým leskom boli takmer oslepené.

Nemienim pokúšať sa, aby som opisoval pocity, s akými sme pozerali na poklad, tak náhle objavený. Všetkých nás zachvátil úžas. Čo sa týka Legranda, zdalo sa, že od vzrušenia je celý bez seba. Iba zavše vyrážal akési nesrozumiteľné slová. Po Jupiterovej tvári rozliala sa na niekoľko minút

oná smrteľná bledosť, akú vôbec len obličai černochoha môže na seba prijať. Zdalo sa, že ochluchol, že bol omráčený. Klesol vedľa truhly, ponoril svoje obnažené rameno po lakeť do zlata a nechal v ňom, ako by sa tešil z príjemného pocitu kúpeľa. Potom vykrikoval, z hĺboka oddychujúc, ako by hovoril sám k sebe:

— A to všetko prísť od zlatého chrobáka! Krásneho chrobáka!... Chudák malý chrobák, ja sa chovám k nemu tak zle! Nehanbiť sa sám, Jupiter? Povedať to a priznať!

Napokon som sa rozhodol, že by bolo najlepšie povzbudiť pána aj jeho sluhu na rýchle odloženie pokladu. Bolo už neskoro a preto bolo nám treba použiť všetky možné prostriedky, aby sme dopravili poklad na ostrov skôr, než svitne deň. Bolo však veľmi ťažko určiť, čo by sa malo urobiť skôr, a tu sme sa radili dosť dlho, než sme sa usniesli na jednom. Boli sme všetci zmätení. Napokon urobili sme truhlu — ako sme hneď na začiatku mali urobiť — ľahšou tým, že sme z nej takmer dve tretiny obsahu vybrali. Až teraz bolo nám možno, hoci aj to len s veľkou námahou, vyniesť ju z jamy. Vybrané predmety uložili sme pod ostružinové kríky, ktoré boli naokolo. Pes ich musel strážiť, pričom mu Jupiter nariadil, aby sa s miesta nehýbal a ani nezabrechal, kým sa nevrátíme nazad. Hneď nato ponáhľali sme sa s truhlou domov a šťastne sme došli k chate asi o jednej hodine v noci, pričom nemôžem zatajiť, že sme sa hrozne unavili. Pri takejto veľkej únave nebolo už možno, aby sme

v momente hneď pokračovali v svojom diele. Odpočívali sme asi do druhej hodiny a posilnili sme sa jedlom a pitím, načo sme sa zas pripravili na pochod do hôr s tromi mechmi, ktoré našťastie boli poruke. Asi okolo štvrtej hodine dostali sme sa nazad k jame, kde sme hneď zvyšok koristi medzi sebou rovnakým dielom rozdelili, a nechaúc jamy nezahádzané, dali sme sa na zpiatočnú cestu k ostrovu, kam sme aj druhý raz šťastne došli. V chate zbavili sme sa potom svojho zlatého bremena práve vo chvíli, keď od východu prenikly medzi vrcholkami stromov prvé, slabé ešte lúče ranného úsvitu. Teraz sme boli so svojou prácou hotoví, ale od rozčúlenia jednako sme len nevedeli odpočívať. Nejaké 3-4 hodiny sme len tak nepokojne podriemkávali, potom sme naraz vstali, ako by sme sa boli dohodovorili, aby sme svoj šťastne nájdenný poklad poprezerali.

Truhla bola až po okraj naplnená a celý deň, ako aj väčšiu časť noci sme strávili prezeraním svojho nálezu. Všetko bolo poprehadzované, piate cez deviate. Po nijakej usporiadanosti nebolo ani stopy. Keď sme napokon boli všetko starostlivo roztriedili, zistili sme, že sme pánmi oveľa väčšieho bohatstva, než sme pôvodne mysleli. Mali sme predsa len na zlatých peniazoch, ak odhadneme všetko podľa terajšej meny, viac než štvrikrát päťdesiat tisíc dolárov. Našli sme tu aj dobré množstvo striebornej meny. Všetko však bolo razené od rozličných mocnárov. Väčším dielom boli to peniaze francúzske, španielske a nemecké, niekoľko anglic-

kých guineí a tiež niekoľko hracích známok, ktoré nám boli celkom neznáme.

Medzi mincami boli niektoré aj ohromne veľké a ťažké, ale súčasne také opotrebované, že sme nemohli rozoznať ani ráz, ani nápis. Americké peniaze sme nenašli. Čo sa zas týka ceny drahokamov, zistili sme, že je veľmi ťažko odhadnúť ich čo aj len približne. Boli tu diamanty neobyčajnej krásy a veľkosti, celkom stodesať kusov; pravda, nie jeden bol maličký. Ďalej narátali sme osemnásť rubínov, vynikajúcich čarovným jagotom; tristo smaragdov, jedno krajšie od druhého, a napokon dvadsať jeden zafírov a jeden opál. Všetky tieto drahokamy boli pravdepodobne len tak hromadne vhozené do truhly. Odkryli sme v truhle aj ohromné množstvo rýdze zlatých skvostov. Bolo tu ešte na dvesto náušnic z čistého zlata a práve takých prsteňov, prekrásne refaze, ak sa dobre pamätám, do tridsať, jedna veľká zlatá nádoba na punč, k tomu dve čudne spracované rukoväte mečov vedľa mnohých iných menších predmetov, na ktoré sa už ani nepamätám. Všetky tieto klenoty a skvosty vážily vyše tristo päťdesiat funtov; do toho však som nezarátal deväťdesiat sedem kusov nádherných hodínok zo zlata, medzi ktorými nachádzaly sa stroje, hodné i medzi bratmi päťsto dolárov. Mnohé z nich boli už veľmi staré a nebolo ich už možno použiť, lebo stroj bol viac-menej poškodený hrdzou, ale všetky boli posadzané drahými kameňmi a uložené vo veľmi cenných púzdrach. Onej noci odhadli sme celý obsah truhly na poldruha milióna dolárov.

Pri neskoršom objavení skvostov a klenotov (niektoré sme si vzali pre svoju potrebu) vyšlo najavo, že poklad sme veľmi podceňovali.

Konečne, keď sme boli so svojim odhadom hotoví a naše rozčúlenie čiastočne pominulo, začal Lengrad, vidiac, že som nikdy nepredvídal takéto rozlúštenie jeho hádanky, vysvetľovať mi jednotlivivo všetky s tým spojené podrobnosti.

— Pamätáte sa predsa, — hovoril povýšeným hlasom, — na noc, keď som vám odovzdal náčrtok, ktorým som chrobáka označoval. Spomínate si iste, ako som sa na vás hneval, keďže ste stále tvrdili, že môj nákres predstavuje umrlčiu hlavu. Keď ste tento svoj náhľad prvý raz vyslovili, myslel som, že žartujete; potom som však premýšľal o čudnej škvrne na chrbte chrobáka a prišiel som k náhľadu, že vaša poznámka nie je len tak bez podstaty. Vtedy som sa hneval, že ste sa tak nepriaznivo dotkli môjho kresliarskeho talentu — lebo pokladajú ma za šikovného umelca — a preto som vtedy chcel, keď ste mi odovzdali onen kúsok pergamenový, roztrhať ho a hodiť do ohňa.

— Onen kúsok papiera myslíte? — spýtal som sa.

— Nebol to papier; vyzeralo to síce ako papier a zpočiatku aj ja som si tak myslel. Keď som však začal po tom kresliť, zistil som, že to je kúsok neobyčajne jemného pergamenu. Ako sa iste pamätáte, bol hodne ufúľaný. V tej chvíli však, keď som ho začal žmuchať, uprel som zrak na kresbu, ktorú ste aj vy videli, a môžete si predstaviť môj úžas, keď som zbadal naozaj umrlčiu hlavu, a to práve

tam, kde som, ako sa mi zdalo, nakreslil svojho chrobáka. Na okamih bol som nanajvýš vzrušený, takže nebol som schopný myšlienky. Vedel som, že môj náčrt nekryje sa dopodrobna s týmto, hoci nebolo možno prezrieť zvláštnu podobu v celkových črtách. Hneď som chytil lampu, a sadnúc si do druhého kúta izby, začal som dôkladne prezerať pergamenový zdrap. Pritom obracajúc ho, zbadal som na druhej strane svoju skizzu celkom tak, ako som ju bol nakreslil. Prvá moja myšlienka znamenala úžas nad najvýš čudnou podobnosťou obrazca, nad pozoruhodnou shodou, ktorá skutočne spočívala v tom, že som bez toho, aby som si toho bol vedomý, na druhej strane pergamenu práve pod mojim obrazcom chrobáka objavil lebku, a že táto nielen v náryse, ale aj veľkosťou mala s mojím náčrtom toľko podobnosti. Hovorím, táto zvláštnosť takejto shody ma ochromila na dlhšiu dobu. Tak to aj v takýchto prípadoch býva. Duch sa namáha a usiluje, aby objavil akúsi súvislosť medzi príčinou a následkom, a len čo sa mu to nedarí, trpí zvláštnym druhom dočasného ochromenia. Len čo som sa však zbavil tejto zmätenosti, vznikalo v mojej duši presvedčenie, ktoré obsahovalo pre mňa ešte oveľa väčšie prekvapenie, než práve spomínaná shoda. Začal som si celkom jasne pripomínať, že vo chvíli, keď som chrobáka kreslil, nebolo nijakého nákresu na pergamenovom zdrape. Toho som si bol jasne vedomý; predsa som spomínal, že som zdrap pergamenu niekoľko ráz obrátil, aby som našiel čistejšie miesta. Keby teda bola bývala

vtedy na ňom lebka, bol by som si toho iste všimol. V tom teda spočívalo akési tajomstvo, záhada, ktorú som si nijako nevedel vysvetliť. Súčasne však zdala sa už vtedy, hoci len v najskrytejších a najtajemnejších záhyboch môjho ducha, tlief iskierka pravdy, ktorú udalosť minulej noci tak skvelo demonštrovala. Náhle som vstal, odložil pergamenový kúsok a hľadel som sa oddať svojim myšlienkam, len čo budem osamote.

— Keď ste sa vzdialili a Jupiter tvrdo usnul, začal som vec skúmať podľa akéjsi sústavnej metódy sputovej. Najprv usiloval som sa vyšetriť, ako som sa dostal k tomu pergamenovému zdrapu. Miesto, kde som našiel chrobáka, nachádzalo sa na brehu pevniny, asi na mífu východne od ostrova a len málo nad najvyšším dosahom vody za prílivu. Keď som ho zdvihol, pocítil som silné hryznutie, čo malo za dôsledok, že som hneď chrobáka zas pustil. S obvyklou opatrnosťou však sa obzeral Jupiter skôr, než chrobáka chytil, po nejakom liste alebo niečom tomu podobnom, aby mohol hmyz zdvihnúť zo zeme. A vtom som uprel svoje zraky na zdrap pergamenu, ktorý už predtým som pokladal za papier. Tiež bol do polovice zasypaný pieskom, a to tak, že len jeden rožtek vyčnieval z piesku. Na tom istom mieste, kde sme našli chrobáka a pergamen, spozoroval som aj zvyšky zo špice úzkeho dlhého člnu, podľa všetkého — ako sa zdalo — patriaceho k veľkej lodi alebo korábu. Videlo sa, že tento vrak ležal tu už dlho...

— Jupiter teda zdvihol zdrap pergamenu do

výšky a podal mi ho, keď na ňom bol chrobák. Krátko nato poberali sme sa domov a stretli sme poručíka G—. Ukázal som mu chrobáka a on ma požiadal o dovolenie, aby si mohol chrobáka vziať so sebou do pevnosti. Keď som prívolid, zastrčil chrobáka ihneď do vaku svojej vesty, avšak bez pergamenu, lebo ten mi ostal, keď prezeral chrobáka, aj naďalej v ruke. Azda sa obával, že by som svoje rozhodnutie zmenil; isté je toľko, že pokladal za najlepšie, aby svoju vítanú korisť bez meškania bezpečne si ukryl. Veď viete tiež, ako je nadšený pre všetko, čo je v nejakej súvislosti s prírodopisom. Vtedy, hoci som si to neuvedomoval, odložil som si do vaku aj ten zdrap pergamenu.

— Pamätáte sa tiež, keď som pristúpil k stolu, aby som nakreslil podobu chrobáka, že som nenašiel ani jediný kúsok papiera. Hľadal som v zásuvke stola, ale som nič nenašiel. Prehľadával som svoje vrecká, dúfajúc, že vari v nich nájdem nejaké staré písmo a vtom som vytiahol onen zdrap pergamenu. Rozprávam vám všetko tak podrobne preto, aby ste vedeli, ako som sa dostal k tomu zdrapu... Bezpochyby budete ma pokladať za človeka fantastického, ale už som našiel a vypátral istý druh súvislosti. Spojil som dva články veľkej refaze. Tu ležala na morskom brehu časť rozbitej lode a neďaleko odtiaľ prúžok pergamenu — nie papier — bol to prúžok pergamenu, na ktorom bola nakreslená lebka. Zasa sa budete asi pýtať, kde je tu aká súvislosť. A ja odpovedám, že lebka alebo umrlčia hlava je všeobecne dobre známym odzna-

kom pirátov. Hoci kedy nastáva boj, na pirátskej lodi vztýčia vejku s umrlčou lebku. Pripomenul som už, že zdrap pergamenový nebol obyčajným papierom. Pergamen je trvácny, takmer nezničiteľný. Malicherné veci málokedy bývajú zaznačené na pergamene. A známe i to, že nemožno na ňom tak ľahko kresliť ako na papieri. Takto zjedнала si umrlčia hlava novú pozornosť a význam. Nezabudol som tiež riadne si prezrieť tvar pergamenu. Hoci jeden roh bol nejakou náhodou odtrhnutý, predsa bolo ľahko zistiť, že pôvodný tvar bol podlhovastejší, a takýto zdrap bol asi voľený len preto, aby slúžil nákresu neobyčajne pozoruhodnej veci, ktorá nemala upadnúť do zabudnutia.

— Avšak, — namietal som. — vy ste vraveli, že lebka vo chvíli, keď ste na pergamen kreslili chrobáka, tam nebola. V akej teda súvislosti je onen čln a lebka, keď predsa oná umrlčia hlava podľa vášho vlastného výroku musela už byť, keď ste kreslili chrobáka?

— Aj, vidíte, okolo toho sa krúti celá záhada, hoci na tomto stupni rozvíňovania čakalo ma už menej namáhania, aby som hádanku rozlúštil. Moje kroky boli isté a pripúšťaly iba jediný výsledok. Uvažoval som takto: Keď som chrobáka kreslil, na pergamene z d a n l i v o nebolo ničoho iného. Keď som potom mal náčrt hotový, dal som vám ho, a než som ho opäť od vás dostal, neprestával som vás bystro pozorovať. Vy ste lebku nenakreslili, a okrem vás nebolo tu nikoho, kto by to bol mohol

urobiť. Takýmto spôsobom teda náčrt nepochádzal z ľudskej ruky. A jednako sa tu objavil! V tomto štádiu svojich reflexií usiloval som dôkladne si spomenúť na každú maličkosť, ktorá sa prihodila v tom záhadnom čase, a to sa mi aj celkom podarilo. Povetrie bolo troška chladné (aká to vzácna a šťastná náhoda!), v peci horel jasne blčiaci oheň. Bolo mi po dlhej chôdzi teplo, preto som si sadol za stôl. Práve v tej chvíli, keď som vám odovzdával pergamen a vy ste ho šli preskúmať, príbehom môj novofoundlandský pes — pamätáte sa? — a skočil vám na plecيا. Ľavou rukou ste hladkali zviera a súčasne ste ho udržiavali vo vzdialenosti, zatiaľ čo vaša pravica, v ktorej ste držali onen zdrap pergamenu, nepovšimnute klesla medzi kolená, takže sa dostala celkom k ohňu. V istom momente som si už myslel, že plameň chytne pergamen a práve som chcel vás na to upozorniť, avšak vtom, skôr, než by som vás bol upozornil, zdvihli ste pergamen, aby ste si ho prezreli. Uvažujúc o všetkých týchto podrobnostiach, nepochyboval som ani na chvíľku, že to bolo jedine teplo, ktoré spôsobilo, že sa na pergamene objavila lebka. Akiste nie je vám neznáme, že sú a vždy aj bývaly rozličné chemické preparáty, ktorými možno na papier aj na pergamen písať tak, že ťahy písma sú až vtedy viditeľné, keď na papier alebo pergamen zapôsobí žiar ohňa. Niekedy sa užíva na to zaffry čiže svetlice, roztriedenej v kráľovskej lučavke, keď sa k nej primiešaly štyri diely vody... Tým vzniká zelená farba. Rozpustený kyslíčnik kobalt-

natý v silici liadkovej poskytuje červeň. Tieto farby sa strácajú skôr-neskôr, keď menované látky schladly, a objavujú sa zas, len čo zapôsobí na ne teplota.

— Prezrel som si umrlčiu hlavu dôkladne. Jej vonkajšie okraje, teda okraje obrazca najbližšie obvodu pergamenu, boli oveľa zreteľnejšie, než ostatné miesta. Zrejme účinok tepla bol nedostatočný a nerovnaký. Hneď som rozdúchal oheň a držal som každú časť pergamenového zdrapu čo najbližšie k teplu plameňa. Zpočiatku neobjavovalo sa nič, iba slabé obrysy lebky sa stávaly výraznejšími. Keď som však aj naďalej držal pergamen pri ohni, pokračujúc vo svojom experimente, objavil sa v rohu pergamenu, ktorý bol uhlopriečne od miesta, kde bola lebka, obrazec, ktorý podľa všetkého pokladal som za náčrt kozy. Po dôkladnejšom pozorovaní však nadobudol som presvedčenia, že to má byť mladý cap.

— Ha-ha-ha, — dal som sa do smiechu, — akiste nemám práva smiať sa vám, lebo sú tu milióny peňazí veľmi závažným a pozitívnym dôkazom vašich slov. Ale ukážte mi tretí článok v refazí: ako chcete dokázať súvislosť medzi capom a pirátmi? Lebo pravidelne nemávajú piráti s capmi vôbec nič spoločného, ako sám dobre viete; capy a kozy mohli by zaujímať skôr nejakého dedinčana.

— Vravel som vám, že to nebola koza...

— Pre mňa teda cap, — pohodil som rukou. — Aký je však v tom rozdiel?

— Veľký rozdiel, pravda, nie je. Správne! Ale

jednako len to nie je to isté, — odvetil Legrand. — Akiste ste počuli už o istom kapitánovi Kiddovi.* Čo sa mňa týka, hneď som badal v obraze zvieraťa akýsi druh slovnej hračky alebo hieroglyfickú značku, pretože takáto myšlienka musela napadnúť každému, kto si umiestenia podoby na pergamene bližšie všimol. V lebke, ležiacej na opačnom rohu uhlopriečnom, videl som akýsi znak alebo pečať. Pritom všetkom stále chyboval k plnému smyslu ešte text.

— Vari ste sa domnievali, že medzi lebkou a capom objavíte nejaké písmo?

— Áno, čosi takého. Toľko je aspoň isté, že som mal akúsi predtuchu o nesmiernom šťastí, ktoré ma má stretnúť. Prečo som mal takýto pocit, to vám veru neviem povedať. Možno, bolo to skôr želanie, než predtucha alebo skutočná viera. Vedzte však tiež, že Jupiterove slová, že vraj chrobák bol z čistého zlata, mocne účinkovaly na moju obrazotvornosť. A potom tá podivuhodná shoda okolností. Predstavte si len, aká číra náhoda tomu chcela, že všetky tieto udalosti sa sbehly v jedinom dni, práve vtedy, keď bolo chladno, že sa muselo zakúriť. Bez ohňa a bez psa, ktorý vbehol dnu práve vo chvíli, keď sa to všetko dialo, nikdy by som nebol uvidel umrlčiu hlavu a teda tiež ani poklad by som nebol objavil!

— Len, prosím, pokračujte; nemôžem sa už dočkať...

* Kidd — mladý cap — capina.

— Dobre. Akiste počuli ste tiež mnoho rás povesti, tisícere mejasné zprávy, podľa ktorých kapitán Kidd a jeho druhovia zakopali na neznámom mieste atlantického pobrežia nesmierne množstvo peňazí. Takéto povesti však nemôžu vzniknúť len tak z ničoho. A že sa tiež trvalo a dlho udržaly, možno — ako sa mi vidí — len tým vysvetlíť, že zakopaný poklad ešte odpočíval v zemi. Keby bol býval kapitán Kidd svoje poklady zakopal len na nejaký krátky čas a potom ich zas vyňal, neboly by sa tie povesti v svojej pôvodnej a nezmenenej podobe udržaly až podnes. Isteže ste spozorovali, že sa všade a vždy hovorilo o pátračoch po pokladoch, nikdy však nie o objavoch. Keby však pirát bol poklady vyzdvihol, bolo by všetko zapadlo do zabudnutia. Zdá sa mi však, že nejaká nehoda, azda strata náčrtu, označujúceho umiestenie, urobila nemožným, aby kapitán svoj poklad opäť našiel, i to, aby tento prípad bol azda známy aj jeho druhom. Tí azda ani nepočuli, že by bol nejaký poklad býval zakopaný. A potom tí, ktorí sa márne pokúšali poklad nájsť, uverili iba všeobecne rozšíreným povestiam. Či ste azda počuli, že by komu sa bolo podarilo poklad objaviť?

— Nikdy!

— Práve tak je známe, že Kiddove poklady byly nesmierne veľké. Prijal som teda za pravdu, že sú stále ešte v zemi. A vari sa začudujete, keď prezradím, že vznikla vo mne nádej, stupňujúca sa takmer až v istotu, že by azda pergamenový zdrap, tak vzácnym spôsobom nájdený, mohol označiť,

kde sa asi poklady nachádzajú. Pergamenový zdrap bol pre mňa ako stratený plán pirátov, teda draho-
cenný dokument, ku ktorému som sa tak náhodou
dostal.

— A ako ste pokračovali?

— Držal som pergamen pri ohni, ktorý som roz-
dúchal, ale nič sa nechcelo objaviť. Tu mi napadlo,
že azda tlstá vrstva prachu je príčinou neúspechu
mojej snahy. I očistil som pozorne pergamen teplou
vodou. Keď sa to stalo, položil som ho do cínovej
nádoby, pričom lebka bola zo spodu, a postavil som
nádobu nad žiar rozpáleného kamenného uhlia. Už
po niekoľkých minútach bola nádoba horúca. Vyňal
som teda pergamen a na svoju nevýslovnú radosť
zistil som, že je pokrytý číslicami, ktoré sú uspo-
riadané v svislých stĺpcoch. Ešte raz som položil
pergamen do nádoby a nechal som ho v nej len
minútu. Keď som ho potom vyňal, objavilo sa to,
čo teraz tu vidíte.

Pri týchto slovách podal mi Legrand onen per-
gamen, na ktorom uvidel som medzi umrlčou hla-
vou a capom nasledujúce čísla a znamienka, na-
písané červeným atramentom, a to, ako bolo vidno,
rukou dosť neumelou:

53 VV + 305)) 6*; 4826) 4 V.) 4 V); 806*; 48+8
Q 60))85; I V (: : V*8+83 (88) 5* +; 46 (:88*96*?:8)*
V (: 485) ; 5*+2: * V (: 4956* 2 (5*—4) 8 Q 8* ;
4069285);) 6+8) 4 V V; I (V 9; 48081; 8:8 V I;
48+85:4) 485+528806* 81 (V 9; 48; (88; 4 (V?
34; 48) 4 V; I 6 I; : I 88; V ? ;

— Ale, — prevravel som, vracajúc mu perga-

men, — mne je všetko práve také nejasné ako predtým. Keby mi niekto slúbil všetkv drahokamy Golcondy za rozlúštenie tejto hádanky, predsa by som nebol vôbec schopný, aby som si tejto odmeny zaslúžil.

— A predsa, — odvetil Legrand, — nie je to rozlúštenie ťažké, ako by si myslel ten, kto si len zbežne pozrie číslice a znamienka. A predsa naznačujú ony akúsi šifru, ako azda každému napadne, to je nejaký súvislý, spojený smysel. Z toho, čo je známe o kapitánovi Kiddovi, nebolo by sa mohlo usudzovať, že bol zo šikovných kryptoografov. Prijal som teda myšlienku, že to bude len jednoduchá šifra, avšak predsa tak zostavená, že by nevzdelanému plavcovi bola nezrozumiteľná, ak by nedostal abecedný kľúč k nemu.

— A rozlúštili ste to?

— Celkom ľahko. Rozlúštil som už predsa iné šifry, ktoré poskytovaly tisíckrát väčšie ťažkosti. Okolnosti a zvláštna moja záľuba už často ma naviedly, aby som sa zaoberal takýmto záhadami, a tu som prišiel na to, že je celkom pochybné, ako by ľudskv dômysel vedel vymyslieť takú hádanku, že by sa opäť dômyslu ľudskému pri dostatočnej usilovnosti a trpezlivosti nepodarilo tú hádanku aj rozlúštiť. A naozaj veľmi málo som myslel na ťažkosť s odhalením smyslu šifry, keď sa mi tu zrazu podarilo vypátrať súvislosť medzi pergamenovým zdrapom a čitateľnými jeho značkami.

— V našom prípade, ba vo všetkých prípadoch, kde ide o rozlúštenie nejakého záhadného nápisu,

prvou otázkou pri šifrách býva reč, v ktorej sú napísané. Všeobecne ten, kto podobnú hádanku chce rozlúštiť, musí urobiť pokusy so všetkými jemu známymi rečmi, založené na pravdepodobnosti, až sa mu podarí nájsť tú pravú. Slovná hračka Kidd hneď mi naznačila, s ktorej strany sa mám veci chopiť. Keby toho nebolo, bol by som to musel najprv skúšať so španielčinou, francúzčinou, ako rečami, v ktorých pirát zo španielskeho pobrežia mohol najskôr svoje tajomstvo zaznamenať. Ale podľa mnohých tomu nasvedčujúcich okolností pokladal som šifru za anglickú... Vidíte, že jednotlivé slová nie sú oddelené, ale naopak všetky tvoria akýsi celok. Keby boli nejakým spôsobom oddelené, bola by aj moja úloha bývalá uľahčená. V takom prípade bol by som si počínal tak, že by som kratšie slová analyzoval a medzi sebou srovnal, i bol by som vypátral, ako vzniklo slovo z jednotlivých písmen, ako na príklad, koľko raz sa vyskytuje »a« alebo značka I, a v ktorých slovách sa nachádza, alebo či už samo o sebe tvorí slovo. Tak by rozlúštenie bolo už ľahké. Tu som však nevidel nijaké oddelenie, preto bolo nutné najprv vyšetriť a zaznamenať najčastejšie písmená a tiež tie, ktoré sa tu najmenej vyskytujú. Keď som všetko spočítal, zostavil som nasledujúcu tabuľku:

Značka 8	vyskytuje sa 33 ráz
” ;	” ” 26 ”
” 4	” ” 19 ”
” V)	” ” 16 ”
” *	” ” 13 ”

Značka	5	vyskytuje sa	12	ráz
„	6	„	11	„
„	+I	„	8	„
„	0	„	6	„
„	92	„	5	„
„	:3	„	4	razy
„	?	„	3	„
„	Q	„	2	„
„	—	„	1	raz.

— Teraz však je známe, že v anglickej reči sa najčastejšie vyskytuje písmeno »e«. Potom prichádzajú na rad: a o i d h n r s t u y c f g l m w b k p q x z. Písmeno »e« prevláda tak pozoruhodnou mierou, že sa len zriedka podarí nájsť frázu, v ktorej by písmeno »e« neprevládalo nad ostatnými literami. Tu teda máte hneď na začiatku základný zákon k niečomu viac, než iba náhľadom. Ako sa dá výhodne použiť vyššie uvedená tabuľka, je jasné, keď sa jej budeme aspoň čiastočne pridržiavať. Keďže teda značka 8 prevláda, začneme tým, že ju budeme pokladať za značku za e normálnej abecedy. Aby sme sa presvedčili o správnosti, skúmajme, či číslica 8 prichádza dvojite za sebou, lebo v angličtine sa dosť hojne vyskytuje dvojité »e«. Spomeňte si len na slová: meed, fleet, speed, been, agree atď. V našom prípade vidíme ju nemenej než päť ráz dvojito, hoci kryptogram je dosť krátky. Nech je teda 8 ako e. Ďalej však vyskytuje sa medzi všetkými slovami v anglickom jazyku člen »the« najčastejšie. Pátrajme, či tu neprichádzajú tri číslice, či značky v tom istom po-

radí za sebou, totiž tak, aby bola 8 na konci. Ak sme objavili toto opakovanie sa značiek, zistili sme tým pravdepodobnosť slova: *the*. Pri dôkladnom skúmaní zistíme, že nemenej, než sedem ráz nachádzajú sa takéto systémy vyznačených značiek ;48. Môžeme teda už predpokladať, že ; znamená t, 4 znamená h a 8 znamená e. A tak sme urobili veľký krok.

— Ak sme už objavili toto slovo, môžeme s istotou postaviť tiež nesmierne dôležitý bod, t. j. rozdielne začiatky a koncovky slov. Hľadáme napr. miesto, kde kombinácie ;48 predposledne prichádza, je to skoro na konci. Vieme, že značka ;, ktorá nato bezprostredne nasleduje, znamená začiatok slova a takých slov, ktoré nasledujú za *the*, poznáme už najmenej päť. Tieto značky nahradzujeme písmenami obyčajnej abecedy a pritom pre také, ktoré nepoznáme, nechávajme prázdne miesta.

t eeth.

Tu môžeme skupinu *th* odstrániť, lebo netvorí nijakú časť slova, začínajúceho prvým t, lebo keby sme i celú abecedu premiestili, aby sme našli písmeno, ktoré by sa hodilo na prázdne miesto, zistili by sme, že tým nemožno utvoriť nijaké slovo, ktorého časť by mohla tvoriť skupina *th*. Teda vidíme, že sme obmedzení iba na

t ee,

a ak prejdeme, keď toho treba, ako predtým abecedou, zistíme, že jediné slovo *tree* je možné, ako majúce smysel. Tým potom dostaneme ďalšiu písmenu r, ktorá je naznačená značkou u (, tak že máme

slová *the tree*¹ vedľa seba. Ideme nad tieto slová trošku vyššie a vidíme zas kombináciu ;48, ktorú užijeme ako koncovky slova, ktoré bezprostredne predchádza. Máme tu nasledujúce poradie:

the tree ; 4(V ? 34 the,

alebo nahradíme to prirodzenými písmenami, nakoľko sú nám už známe, a dostaneme:

the tree thr V ? 3h the,

pričom naraz nám napadne slovo *through*.² Tento objav však poskytuje nám tri nové písmená, a to o, u a g, ktoré sú označené znamienkami V ? a 3. Teraz však preskúmajme šifry, aby sme vyhľadali kombináciu známych značiek, dôkladne, a nájdeme neďaleko od začiatku poradie:

83(88 čiže egree,

čo je zrejme koniec slova *degree*.³ A tým sme zas objavili novú písmenu a to d, predstavenú znamienkom +. Štyri písmená za slovom *degree* podávajú kombináciu

; 48 (; 88.

— Dosadíme si za známe značky písmená i dostaneme:

th rtee.

Toto usporiadanie hneď zas uvedie na slovo *thirteen*,⁴ a tým súčasne na dve nové písmená, a to i a n, ktoré sú zamenené značkami 6 a *.

Teraz sa pozrime na začiatok nášho kryptogramu a nájdeme skupinu: 532VV+. Prekladom dostaneme: *good*,⁵ čo pripomína určite, že prvú číslicu

¹ Strom. ² Skrz. ³ Stupeň. ⁴ Trinásť.

⁵ Good — dobrý.

je treba nahradiť písmenou A, takže obidve prvé slová znejú, ak ich náležite doplníme: »A good«. Avšak je už na čase, aby sme svoj kľúč, nakoľko ho už máme objavený, usporiadali do tabuľky a tak sa vyvarovali každého omylu. Tabuľka teda je táto:

5	znamená	a
+	"	d
8	"	e
3	"	g
4	"	h
6	"	i
*	"	n
V	"	o
("	r
;	"	t

Takto by sme mali desať najhlavnejších písmen, a bolo by zbytočné zabiehať ďalej do jednotlivého rozlúšťovania. Myslím, že povedal som už dosť, aby som vás presvedčil, že šifry tohto spôsobu sa dajú ľahko rozlúštiť, a aby som vám odhalil možnosť ich rozlúštenia. Predbežne buďte ubezpečený, že tento pochod je spoločný všetkým jednoduchým podobným kryptogramom. Ostáva iba, aby som vám podal úplný preklad značiek, ktoré sú na pergamene. Tu je, prosím:

»A good glass in the bishop's hostel in the devil's seat forty one degrees and thirteen minutes northeast and by north main branch seventh limb east shoot from the left eye of the death's head

a bee line from the tree through the shot fifty feet out.»⁶

— Ale, — namietal som, nezdá sa mi, že by sa hádanka bola tým priblížila k svojmu rozlúšteniu. Ako len kto môže z tejto gebuziny »diablovo sídlo«, »umrlčia hlava« a »biskupský hotel« vykúzlif nejaký smysel?

— Súhlasím s vami, — odpovedal Legrand, — že vec doteraz vyzerá ešte ťažkou, keď sa len tak povrchné prezerá. Mojou prvou snahou bolo vetu tak rozdelif, ako tomu skutočne v duchu kryptogramu bolo.

— Chcete tým naznačiť interpunkciu?

— Áno, čosi podobného.

— Ako to však bolo možné?

— Usudzoval som, že pisateľ sa úmyselne pričinił, aby neoddeľoval slová, ale vtesnal ich dokopy, aby sa tým ľúštenie záhady ešte viac sťažilo. Predsa však mohol na to pomyslieť, že nejaký človek, nie príliš bystroduchý, nevenuje takému zamestnaniu príliš mnoho pilnosti. Hoci kedy teda došiel pri písaní k nejakej prirodzenej vete, musel značky tým viac vtesnať vedľa seba. Keby ste však láskave nazreli do rukopisu, zistili by ste, že sú značky na piatich miestach neobyčajné stlačené.

⁶ Po slovensky: Dobré sklo v biskupskom hoteli v diablovom sídle štyridsaťjeden stupeň a trinásť minút severoseverovýchodne hlavná vetva sedmá vetva na východnej strane strel cez ľavé oko umrlčej lebky priamou čiarou od stromu týmto priemetom päťdesiat stôp s.ranou.

Podľa toho rozdelil som vetu takto: »Dobré sklo v biskupskom hoteli v diablovom sídle — 41 stupeň a 13 minút — severo-severovýchodne — hlavná vetva siedma vetva na východnej strane — strel cez ľavé oko umrlčej lebky — priamou čiarou od stromu týmto priemetom päťdesiat stôp stranou.«

— Aj toto, — riekol som, — ostáva mi nejasným.

— Mne sa tiež po niekoľko dní nedarilo, — priznával Legrand. — Najprv som pátral v blízkosti Sullivanovho výbežku, či sa niekde nenachádza dom, ktorý by volali biskupským hotelom. A keď som vôbec nič nemohol sa dozvedieť, rozhodol som sa, že si celý obvod svojich výskumov rozšírim a budem pátrať systematickejšie. Zrazu mi napadlo, že by sa tento názov »biskupský hotel« mohol vzťahovať na starú rodinu menom Bessop, ktorá pred mnohými rokmi obývala istý dom asi štyri míle severne od ostrova. Odišiel som teda do plantáží a pokračoval som vo svojom pátraní medzi černochochmi. Tu napokon jedna z najstarších žien rozprávala mi, že o pevnosti Bessopovcov počula, a tak predseda len mohla byť mojou vodkyňou k pevnosti, kde však nestojí už ani zámok, ani hostinec, iba vysoká skala. Prisľúbil som jej značnú odmenu, načo súhlasila, že zavedie ma na to miesto. Nevyžadovalo to veľkú námahu, aby sme ta došli. Černoška ma opustila a ja som sa dal prezerať tzv. zámok. Skladal sa z nepravidelnej skupiny útesov a skalísk, medzi ktorými skaliská vynikaly nielen výškou, ale aj osamelým a umeleckým vzhľadom. Vyliezol som na najvyšší vrcholok bez toho, aby

~~...~~
3.000
100
26
3.126

som vedel, načo je to dobré. Shora som však uvidel úzky výbežok na východnej strane úskalja, ktorý bol asi o lakeť nižšie pod vrcholkom, na ktorom som stál. Tento výbežok vyčnieval asi 18 palcov do priestoru a nebol širší ako jedna stopa. Ale akýsi výklenok v útese spôsobil, že nadobudol podobu sedadla, akého užívali naši predkovia, totiž sedadla, ktorého operadlo bolo prehĺbené. Nepochyboval som ani na chvíľku, že som objavil v rukopise spomínané sídlo diablove, a už sa mi zdalo, že z tohto vplýva zrazu úplné porozumenie hádanky. Dobré sklo, ako som predpokladal, mohlo by sa vzťahovať jedine na ďalekohľad, keďže slovo »sklo« len zriedkakedy užívajú námorníci v inom smysle. Keď mi už bolo jasno, že treba tu mať ďalekohľad, spoznal som tiež, že treba si zvoliť nejaký pevný, nezmeniteľný bod, odkiaľ by sa dal ďalekohľad s úspechom použiť. Neváhal som tiež uveriť, že vety »štyridsaťjeden stupeň« a »severo-severovýchodne« obsahujú návod, akým smerom treba ďalekohľad uprieť. Tieto odhalenia ma mocne povzbudzovaly. Ponáhľal som sa domov, schytil som ďalekohľad a vrátil sa nazad na skalú.

— Zistil som, že na výbežok možno len vtedy si sadnúť a udržať sa na ňom, ak zaujmem určitú polohu. Táto okolnosť ma len utvrdila v domnienke, ktorú som uchovával už predtým. Chystal som sa použiť ďalekohľadu. Slová »štyridsaťjeden stupeň a trinásť minút« neznamenal ani nič iného, než výšku nad viditeľným horizontom, keďže smer horizontálny bol jasne vyznačený slovami »severo-

severovýchodne«. Vreckovým svojím kompasom som si bezodkladne určil spomenutý smer. Pohyboval som ďalekohľadom, riadiac ho — nakoľko bolo možné — presne vo výške 41° a opatrne pohybujúc ním dolu i hore, pričom moju pozornosť upútal okrúhly otvor medzi lístím ohromného stromu, ktorý prevyšoval všetky ostatné. V strede otvoru spozoroval som belejúci sa bod, o ktorom som zpočiatku nemohol zistiť, čo by to mohlo byť. Keď som však svoj ďalekohľad dokonalejšie nastavil, spoznal som, že onen belejúci sa bod je — ľudská lebka. Pri tomto odhalení rinula sa mi do hlavy krv, lebo som videl, že hádanka je rozlúštená, lebo veď vety »hlavná vetva, sedmá vetva na východnej strane« nemohla sa už k ničomu inému vzťahovať, než jedine k polohe, v ktorej na strome trčala, a takisto ani fráza »streľ cez ľavé oko umrlčej lebky« nepripúšťala iný význam, než že sa týkala pokladu.

— Všetko to je neobyčajné jasné, duchaplné a súčasne predsa také jednoduché, — vravel som. — Keď ste však opustili »biskupský hotel«, čo ste robili potom?

— Potom? Utekal som domov, majúc už miesto aj strom presne v pamäti. Len čo som však opustil »diablovo sídlo«, zmizol hneď okrúhly otvor a hoci som sa neskôršie dosť namáhal, nemohol som ho zazrieť. Čo sa mi na celej udalosti zdá najduchaplnejším, je fakt, že okrúhly otvor nemožno uvidieť znikade, iba s oného skalného výbežku.

— Na tejto mojej výprave, — pokračoval Leg-

rand, — sprevádzal ma Jupiter, ktorý nepochybné pozoroval po niekoľko týždňov moju zamyslenosť a zadumanosť, a preto nijako ma nechcel von pustiť samého. Druhého dňa však vstal som veľmi zavčasu a ušiel som zas do hôr, aby som vyhľadal známy strom. Keď som sa potom vrátil až v noci, sluha ma len-len že nenabil. Ostatné poznáte práve tak dobre, ako ja sám.

— Tuším, — ozval som sa, — že nenatrafili ste pri prvom kopaní na pravé miesto len preto, že Jupiter pustil chrobáka pravým, namiesto ľavým okom lebky.

— Uhádli ste. Tento prehmat spôsobil v dopade rozdiel poltretieho palca, alebo inak rečeno, v polohe kolíka, odkiaľ bolo najbližšie k stromu. Keby bol poklad pod výstrelom, pod dopadom býval, nebolo by malo nedopatrenie Jupiterovo značnejších následkov; avšak dopad a najbližšie ležiace miesto stromu byly iba dva body, ktorými mala byť určená smerová čiara. Prirodzene vtedy sme sa vzdalovali, hoci zpočiatku náš omyl bol taký nepatrný, pri predĺžení čiary vždy viac a viac od pravého smeru, až sme napokon stopu vo vzdialenosti päťdesiatich stôp celkom stratili. Keby totiž moje presvedčenie, že ten poklad musí tam byť zakopaný, nebolo bývalo také skalopevné, bola by bývala všetka naša práca marná.

— Avšak vaše hrdé chovanie, keď ste chrobákom v ruke sem a ta hojdali bolo preda len nanajvýš čudné. Nepochyboval som ani na chvíľku,

že ste stratili rozum. A prečo musel byť použitý pri spúšťaní lebkou chrobák namiesto guľky?

— Ak mám vám povedať pravdu, vtedy ma troška mrzelo, že ste pochybovali o mojom zdravom rozume, a preto som sa rozhodol, že vás v tichosti svojím vlastným spôsobom potrestám, a to tým, že vás troška oklamem. Preto som hojdal chrobáka, a len preto, pre nič iné, musel byť so stromu spustený chrobák, a nie guľka. Vaša poznámka, ktorú ste urobili o jeho značnej farche, tá ma priviedla na túto myšlienku.

— Áno, to chápem. Ale ešte jeden bod je mi nejasný. Čo máme súdiť o kostrách, ktoré sme našli?

— To je otázka, na ktorú ani sám neviem nájsť odpoveď. Prítomnosť kostier na tom mieste dá sa predbežne jedine pravdepodobným spôsobom vysvetliť, hoci v skutočnosti je príliš odporné uveriť takej hanebnosti. Myslím totiž: Kidd, ak bol, o čom nepochybujem, skutočne Kiddom, ktorý sem poklad priviezol, potreboval pri práci pomocníkov. Keď však práca bola skončená, mohol uznať za najvýhodnejšie, aby všetkých, ktorí o jeho tajomstve vedeli, odstránil. Azda stačilo na to niekoľko úderov motykou, keď jeho pomocníci v jame pracovali, azda bolo treba celý tucet úderov... kto to môže presne povedať?

(Preložil: K. A.)